

KESKKONNAAMET

Annabel Runnel
Riigimetsa Majandamise Keskus
annabel.runnel@rmk.ee

Teie 26.11.2024 nr 3-6.1/2024/7126

Meie 20.12.2024 nr 6-2/24/24045-2

Arvamus Selja ja Sõmeru jõestiku elupaikade parandamise projekti koostamise kohta

Austatud Annabel Runnel

Pöördusite¹ Keskkonnaameti poole seisukoha/projekteerimistingimuste/soovituste saamiseks, millega Riigimetsa Majandamise Keskus (RMK) saaks arvestada siirdekalade kudetingimuste ja jõeliste elupaikade parandamise kavandamisel Selja ja Sõmeru jõestikus. Kavandatavate tegevuste täpsemad kirjeldused on toodud kirja lisades „Sõmeru jõe ning Vetiku oja elupaikade parandamise kavatsus“ ning „Selja jõestiku jõeliste elupaikade ning kudealade parandamise kavatsus“. Lisaks kavandatakse võimalust osaliselt ellu viia OÜ Eesti Keskkonnauuringute Keskuse poolt tellitud ning Kobras OÜ poolt 2022. aastal valminud eelprojekti „Soolikaoja alamjooksu taastamine. Eelprojekt V02. Töö nr 2021-109“. Keskkonnaamet on Soolikaoja alamjooksu taastamise eelprojekti kohta esitanud oma arvamuse 22.12.2021 kirjaga nr 6-2/21/26626.

Tutvunud esitatud materjalidega, esitab Keskkonnaamet järgnevad märkused/ettepanekud, millega palume arvestada:

1. Kavandatava tegevuse ala jääb osaliselt Selja jõe maastikukaitsealale² (edaspidi kaitseala), mis Selja jõe loodusala³ koosseisus kuulub üleeuroopaliselt Natura 2000 kaitsealade võrgustikku. Kavandatava tegevuse ala jääb nii kaitseala Selja jõe piiranguvööndisse kui ka Mooritsa sihtkaitsevööndisse.

Kaitsealal kehtib looduskaitseaduses (edaspidi *LKS*) sätestatud kaitsekord Vabariigi Valitsuse 26.11.2021 määrusega nr 105⁴ (edaspidi *määrus nr 105*) sätestatud erisustega.

Vastavalt määruse nr 105 § 10 lg 2 p 3 ja p 4 on kaitseala Mooritsa sihtkaitsevööndis kaitseala valitseja (Keskkonnaameti) nõusolekul muuhulgas lubatud koosluse kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile ja kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalik tegevus. Kaitsealale uute ehitiste püstitamiseks on vajalik Keskkonnaameti nõusolek nii piiranguvööndis kui ka sihtkaitsevööndis⁵.

Selja jõe maastikukaitseala kaitse-eesmärk on loodusdirektiivis nimetatud jõesilmu ja lõhe kaitse, kes on ühtlasi ka Selja jõe loodusala kaitse-eesmärgiks. Selja jõe maastikukaitseala

¹ Kiri on registreeritud Keskkonnaameti dokumendihaldussüsteemis 26.11.2024 nr 6-2/24/24045 all.

² EELIS kood KLO1000179.

³ EELIS kood RAH0000372.

⁴ Selja jõe maastikukaitseala kaitse-eeskiri.

⁵ määrus nr 105 § 12 p 3 ja § 15 lg 2 p 2.

kaitsekorralduskavas on toodud kaitsekorraldusperioodi ja pikaajalise kaitse-eesmärgina, et jõesilmu ja lõhe asurkond ning nende elupaik on säilinud soodsas seisundis. Liigi kaitse tagatakse läbi elupaiga kaitse. Loodusdirektiivi elupaigatüübi jõed ja ojad (3260) kaitse on nii Selja jõe maastikukaitseala kui ka loodusala kaitse-eesmärgiks. Kogu Selja jõe osa, mis asub maastikukaitsealal, vastab loodusdirektiivi elupaigatüübile jõed ja ojad. Kaitsekorralduskavas on toodud nii kaitsekorraldusperioodi ja pikaajalise kaitse-eesmärgina, et säilinud on elupaiga hea seisund ja väga kõrge esinduslikkus kogu ulatuses (25,8 ha).

Keskkonnaamet on seisukohal, et kavandatav tegevus mõjub soodsalt nii kaitse-eesmärgiks olevale elupaigatüübile jõed ja ojad (3260)⁶ kui ka vees elavatele kaitsealustele liikidele positiivselt, mistõttu on tegevuseks nõusoleku andmine eeldatavalt võimalik.

2. Selja jõe maastikukaitsealal jääb kavandatav tööala II kategooria kaitsealuse liigi jäälinnu (*Alcedo atthis*)⁷ elupaika. Jäälinde pesitseb loodusmaastikus puhaste selgeveeliste ja aeglasevooluliste, kohati madala sügavusega vooluveekogudel (jõgede ja ojade kallastel või nende lähinaabruses), milles leidub väikesi kalu, samuti ajupuudena allavoolu hulpinud tüükaid ja vee kohale ulatuvaid puuoksi vm sobivaid varitsuspaiku. Eelistades neid, mille kaldad on kaetud põõsaste ja puudega. Vahel pesitseb ka kruusa- ja lubjakivikarjäärides või kalakasvandustes. Pesakoopa, mis on 0,3-1 m pikk, uuristab liivakivipaljandist kaldajärsakusse, mis asub vahetult veekogu ääres või 100-300 m eemal, selle puudumisel võib lind pesa rajada ka tuuleheitega ümberpaiskunud puude maast kerkinud juurestikuketastesse.

Ohuteguriteks on veekogu, sealhulgas kallaste muutmine. Elupaiga veekaitsevööndisse jäävas osas (10 m veepiirist) tuleb puu- ja põõsarinde raie keelata. Väljaspool veekaitsevööndit tuleb seada raietele ajaline piirang 15. aprillist 31. juulini. Veekogu kaldavööndi puistu tuleb säilitada. Vette kukkunud jämedad puud tuleb säilitada.

3. Kavandatava tegevuse ala jääb osaliselt kaitstava Arkna mõisa pargi⁸ (edaspidi *park*) alale, kus kehtib LKSs sätestatud kaitsekord Vabariigi Valitsuse 03.03.2006 määruses nr 64⁹ (edaspidi määrus nr 64) sätestatud erisustega. Pargi kaitse-eesmärk on ajalooliselt kujunenud planeeringu, dendroloogiliselt, kultuurilooliselt, ökoloogiliselt, esteetiliselt ja puhkemajanduslikult väärtusliku puistu ning pargi- ja aiakunsti hinnaliste kujunduselementide säilitamine koos edasise kasutamise ja arendamise suunamisega.

Kavandatav tegevus pargi kaitse-eesmärgi saavutamist eeldatavalt ei kahjusta. Keskkonnaameti nõusolek on tegevusel vajalik, kui pargis kavandatakse määruse nr 64 § 7 lg 2 nimetatud tegevusi (näit. puuvõrade või põõsaste kujundamine ja puittaimestiku raie; ehitise, kaasa arvatud ajutise ehitise püstitamine; veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmine).

4. Vabariigi Valitsuse 29.08.2005 määruse nr 224 „Tegevusvaldkondade, mille korral tuleb anda keskkonnamõju hindamise vajalikkuse eelhindang, täpsustatud loetelu“ § 15 p 8 kohaselt tuleb keskkonnamõju hindamise vajalikkuse eelhindang anda sellise tegevuse puhul, mis ei ole otseselt seotud ala kaitsekorraldusega või ei ole selleks otseselt vajalik, kuid mis võib üksi või koostoimes muu tegevusega eeldatavalt mõjutada Natura 2000 võrgustiku ala või kaitstavat loodusobjekti. Kuigi hetkel ei ole veel võimalik öelda, kas kavandatava tegevuse tegevusloa taotluse menetluse raames on eelhindangu andmine vajalik, juhime siiski tähelepanu, et see võib osutuda vajalikuks.
5. Sõmeru jõgi Mõdriku I paisust Selja jõeni ning Selja jõgi kogus ulatuses kuuluvad LKS § 51 lg 2 märgitud lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaikade nimistusse. Nendel jõealadel on keelatud olemasolevate paisude rekonstrueerimine ulatuses, mis tõstab veetaset, uute paisude rajamine ning veekogu loodusliku sängi ja veerežiimi muutmine¹⁰. Kuna kavandatava tegevuse eesmärgiks on jõelise elupaiga looduslikkuse taastamine ja kalade kudemistingimuste parandamine, siis on tegevus LKS § 51 lg 1¹ alusel lubatud.

⁶ Sulgudes on kaitstava elupaigatüübi koodinumber vastavalt nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ I lisale.

⁷ EELIS kood KLO9121566.

⁸ EELIS kood KLO1200281.

⁹ Kaitsealuste parkide, arboretumite ja puistute kaitse-eeskiri.

¹⁰ LKS § 51 lg 1.

6. Kavandatav tööala jääb mitmes lõigus kaitsealal ja pargis II kaitsekategooria kaitsealuse liigi paksukojalise jõekarbi (*Unio crassus*) elupaika. Paksukojaline jõekarp elab Eestis peamiselt keskmise suurusega vooluvetes, mõõdukas või kiires voolus. Paks jõekarp eelistab liivase või kruusase põhjaga nõrgalt aluselise või neutraalse veega keskmise- või kiirevoolulisi veekogusid. Paks jõekarp on IUCN Punase Nimestiku väljasuremisohus liik ning kuulub ka Loodusdirektiivi II ja IV lisadesse (tabel 1). Karp on ka Selja jõe maastikukaitseala kaitse-eesmärk.

Ohuteguriteks Eestis on jõekarbile veepuudus kuivadel aastatel, kaevetööd ja paisutamine, veereostus mitte nii palju. Väiksemates jõgedes mitmekesistab karpide elutingimusi kobraste tegevus: kohati voolukiirust aeglustades, kohati kiirendades. Paksu jõekarbi elupaikades ei tohi vett reostada, rajada paise, teha jõesängis kaevetöid (õgvendamine, suured ehitustööd) ega muuta oluliselt veetaset.

Olemasolevate paisude lammutamise või ümberehitamise korral tuleb mõju elupaiga muutusele ja liigi elujõulisusele hinnata igas leiukohas eraldi ning ohu korral töid ümber korraldada või mitte teha. Üksikuid paise paks jõekarp eriti ei pelga, vaid võib neile reageerida isegi arvukuse suurenemisega allpool paise.

7. Kavandatavale tööalale või vahetult piirnevale alale jääb mitme kaitsealuse linnuliigi elupaik. Vastavalt LKS § 55 lg 6 ja 6¹ on kaitsealuste lindude tahtlik häirimine, eriti pesitsemise ja poegade kasvatamise ajal, keelatud.

Katastriüksusel 90002:001:0990 piirneb kavandatav tööala II kaitsekategooria kaitsealuse liigi kanakulli (*Accipiter gentilis*) elupaigaga¹¹. Keskkonnaamet on seisukohal, et kanakulli elupaigaga piirneval alal tuleb mürarikkeid töid vältida ajavahemikus 01.04 – 31.07.

8. Selja jõe planeeritud lõigud 1, 2, 3, 4, 5, 13, 14 asuvad kas otseselt karuputke koloonias või on ligidal kolooniatele.

Tööde teostamisel karuputke kolooniate aladel või nende läheduses tuleb eelkõige vältida mulla laiali kandmist ning segamist, et vältida seemnete levikut. Raietöid tuleks teha külmunud pinnasega. Vältida tuleks tööde teostamist jões siis, kui on karuputkedel seemnete pudenemise aeg, kuna see võib aidata kaasa putkeseemnete levimisele¹². See aeg algab augusti alguses, millal varajased putked juba pudisevad ning lõpeb umbes novembris. Kolooniates ei või ladustada materjale, kui just ei kasutata mingisugust katet, mis kindlustab, et ladustatavad materjalid ei kannaks laiali mulda milles võib leiduda karuputke seemneid.

Kindlasti tuleb Keskkonnaametit teavitada, kui nähakse tööde käigus uusi karuputke taimi, mis ei asu olemasolevate kolooniate aladel.

9. Tööde projekteerimisse ja teostamisse kaasata pädev ihtüoloog või kalastiku ekspert, kes on eelnevalt olnud kalastiku osas peavastutaja analoogsete tööde teostamisel.
10. Keskkonnaamet on seisukohal, et veesisesed tegevused tuleb teostada suvisel madalveelisel perioodil. Töid ei või teha kevadisel massilisel kalade rände- ja kudeajal (15.03- 30.05) ning sügisel lõhilaste kudeajal, üldiselt alates 30.09.
11. Tegevuse käigus ei või massilist setete kandumist allavoolu tekitada, st vajadusel tuleb tagada leevendavad meetmed, mis takistaksid sette allavoolu kandumist.
12. Kobraste tegevuse piiramisel arvestada ka jätkutegevustega, kuna vajalik on järjepidev kütmine ning vajadusel koprapaisude eemaldamine.

¹¹ EELIS kood KLO9126184.

¹² Seemned võivad jääda riiete/materjalide külge ning vette sattudes kanduvad edasi. Samuti võib toimuda ka vastupidi. Töid teostades võivad ulpivad seemned materjalide/riiete külge kinni jääda ja tööde lõppedes kantakse need veest välja. Sel juhul kanduvad need edasi kuskile mujale, aidates kaasa seemnete levimisele.

13. Juhime tähelepanu, et veekogusse tahkete ainete paigutamiseks alates mahust 5 m³, on vajalik veekeskkonnariskiga tegevuse registreering (veeseadus (VeeS) § 196 lg 2 p 5) ning kui tahkete ainete maht on suurem kui 100 m³, siis on vajalik veeluba (VeeS § 187 p 10).
14. Samuti palume arvestada, et VeeS § 119 p 2 kohaselt on veekaitsevööndis (10 m) puu- ja põõsarinde raie ilma Keskkonnaameti nõusolekuta keelatud.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Ester Pindmaa

peaspetsialist juhataja ülesannetes

keskkonnakorralduse büroo

Merike Pärtma 5906 5684 (keskkonnakorraldus)

merike.partma@keskkonnaamet.ee

Lauri Saapar 5273872 (looduskasutus)

lauri.saapar@keskkonnaamet.ee

Kerli Pettai 53022467 (vee-elustik)

kerli.pettai@keskkonnaamet.ee

Stella-Maria Link 51968480 (loodushoid, karuputk)

stella-maria.link@keskkonnaamet.ee

Reelika Lumi 56463909 (loodushoid, loomad)

reelika.lumi@keskkonnaamet.ee

Birgit Soosalu 5884 6322 (vesi)

birgit.soosalu@keskkonnaamet.ee

Anne Merzin 5559 0958 (vesi)

anne.merzin@keskkonnaamet.ee